

УДК 316.774:351.751

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДІАОСВІТИ В США

Головченко Гліб, кандидат педагогічних наук, секретар Національної спілки журналістів України, директор Коледжу преси та телебачення, генеральний продюсер телеканалу TAK TV.

ORCID: 0000-0003-1734-6430

E-mail: g.golovchenko@gmail.com

У статті наголошено на тому, що в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та посилення їх впливу на людину важливим є проведення наукових розвідок потужного освітнього потенціалу медіаресурсів. Розглянуто законодавчу базу, що забезпечує функціонування медіаосвіти в США, використано загальнонаукові методи (аналізу, синтезу, систематизації, порівняння, узагальнення) дозволило вивчити праці зарубіжних і вітчизняних науковців, офіційні і нормативно-правові документи США. Проаналізовано механізми нормативно-правового регулювання медіаосвіти. Закцентовано на випереджувальному характері законів, підзаконних актів та інших інструктивно-нормативно-правових документів, що сприяють цілеспрямованому й продуманому використанню медіаресурсів у навчальному процесі.

Ключові слова: медіа/медійні засоби, медіаграмотність, медіаосвіта, законодавче забезпечення, США, провайдери освітніх послуг, суб'єкти освітнього процесу.

LEGISLATION OF MEDIA EDUCATION IN THE USA

Holovchenko Hlib, PhD in Pedagogical Sciences, Secretary of the National Union of Journalists of Ukraine, Director in Press and Television College, General Producer of the channel "TAK TV".

ORCID: 0000-0003-1734-6430

E-mail: g.golovchenko@gmail.com

In the conditions of permanent increase in the mass media (facilities of mass communication: the printed facilities, video products, television, Internet) the study of their influence on forming personality and the point of view acquires much importance. Information technologies are the determinative factor in forming a considerable part of national values of many countries. Media are the powerful source of informal education and education for different circles of population. In the article the author stresses the idea that the study of powerful potential of media resources is of a great importance and interest in the context of rapid development of digital technologies and their growing influence on people. The use of general scientific methods (analysis, synthesis, systematization, comparison, generalization) enabled the study of Ukrainian and foreign scholars, official legislative documents. Legislation of the USA in the sphere of media education has been analyzed. The legislative ways of media education management have been considered. Progressive character of laws, regulations and other documents than enhance targeted and thoughtful use of media resources has been underlined. The fact that only with adoption of relevant legislation in the USA the state of affairs in media education changed for better proves the author's idea about its influential role in such important sphere of social life. It is worth noticing that such initiatives were backed up by professional, state and community organizations that doubled the effect of media education implementation in the USA. The conclusion has been made about the contribution of relevant legislation into profound reform of education on systematic basis. It enabled to improve the quality of education by means of allowing educational establishments to react properly and timely to media requirements of the society.

Keywords: media tools, media literacy, media education, legislation, the USA, education providers, objects of education.

Актуальним питанням у сучасному суспільстві, що стало свідком стрімкого розвитку інформаційних технологій, цифрових медіа і медіа мереж, які суттєво змінили життя соціуму, професійну діяльність і повсякденне спілкування людей, є питання медіавпливів на особистість та узгодженість законодавства в галузі медіаосвіти, адже без відповідного законодавства розвиток медіаосвіти не можливий. У цьому контексті певний інтерес викликає досвід США, країни в якій накопичено значний досвід упровадження відповідного законодавства задля ефективною реалізації в галузі медіаосвіти, що передбачає відповідальність держави, бізнесу, територіальних громад, громадських організацій, взаємодію між основними суб'єктами освітнього процесу, їхні права та обов'язки, способи координації між різними провайдерами освітніх послуг, визначає цілі, принципи й механізми фінансування освітньої діяльності та державної підтримки.

Питання медіаосвіти завжди були в центрі уваги українських науковців. О. Волошенюк, Л. Кульчинська, Ю. Мірошніченко присвятили свої праці визначенню медіаосвіти та медіаграмотності, концептуальних підходів до їх розуміння, схожих та відмінних рис. Праці Л. Найдьоновой присвячені вивченню медіаосвіти як соціально-психологічної моделі за характером взаємодії суб'єктів та як психологічного новоутворення. Чимало досліджень вітчизняних науковців зосереджені на розвитку медіакомпетентності. Аналіз основних медіаосвітніх підходів і теорій було викладено в наукових розвідках зарубіжних дослідників (Л. Мастерман, Ж. Пьетт, Л. Жир, Ж. Гонне). Проте, незважаючи на такий інтерес, вітчизняні науковці не проводили глибокий аналіз законодавчої бази та її впливу на розвиток медіаосвіти в США.

Мета статті – проаналізувати механізми нормативно-правового регулювання медіаосвіти в США, виявити закони, підзаконні акти та інші чинні інструктивні й нормативно-правові документи, сьогодні, які стали інструментом упровадження та запорукою успіху реалізації медіаосвітніх ініціатив.

Зазначимо, що до 1990-х рр. американська медіаосвіта значно відставала від інших провідних медіадержав – Канади, Австралії, Великої Британії, оскільки не мала державної підтримки, зокрема й законодавчої. З прийняттям відповідного законодавчого забезпечення, стан медіаосвіти у США кардинально змінився. У 1994 р. було прийнято засадничий закон «Цілі 2000: Акт про освіту Америки» (Goals 2000: Educate America Act). Його мета – освітня реформа, перерозподіл обов'язків між федеральним урядом та урядами штатів (федеральний та місцевий рівні), а також визначення напрямів освітньо-реформаторської діяльності вже не на 5 років, а на кілька декад на майбутнє. Закон покликаний забезпечити узгоджену, систематичну реформу освіти на національному рівні, покращити якість навчання і викладання як в аудиторії, так і на робочому місці, визначити обов'язки і ролі федеральних, місцевих урядових закладів у провадженні освітньої реформи [5].

Зміни, які принесла реалізація цього закону, за М. Хейзе (M. Heise) [6, с. 348], зводяться до – «федералізації», тобто посилення ролі федерального уряду в освітній політиці, та «легалізації», одночасного збільшення фінансування освіти на місцевому рівні – рівні штату, місцевих шкіл.

На реалізацію закону федеральний уряд виділив 400 млн доларів, зокрема на розробку і підвищення якості змістових стандартів з 9 основних шкільних предметів: англійської мови, математики, історії, точних наук, іноземних мов, суспільних науки,

економіки, мистецтва та географії. У рамках опанування цими предметами планувалося формувати в американських учнів знань і навичок, необхідних для виживання в умовах глобальної економіки і користування своїми громадянськими правами та обов'язками. Для цього потрібно розвивати навички критично мислити, ефективно спілкуватися та вирішувати проблеми, що виникають. Іншими словами, попри те, що в законі не використовувалися терміни «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіанавчання», стратегічні цілі розвитку саме медіаосвіти очевидні.

З метою вдосконалення системи освіти у 2001 р. був прийнятий законодавчий акт, який названо «Жодна дитина не залишиться осторонь» (No Child Left Behind Act, 2001). Він замінив чинний на той час Акт від 1965 р. про молодшу і середню освіту. У рамках нового закону учителі-практики, експерти американської освітньої системи, бізнесмени спільними зусиллями створили уніфіковану колективну концепцію «Партнерство для розвитку навичок XXI століття», у якій питання медіаосвіти та необхідності набуття навичок медіаграмотності посідають важливе місце [10].

Федеральний уряд США через Адміністрацію національних комунікацій та інформації Департаменту комерції (NTIA – Commerce Department's National Telecommunications and Information Administration) надав 4 млрд доларів на втілення програми широкопasmових технологічних можливостей (BTOP–Broadband Technology Opportunities Program). Її мета була долучити місцеві громади, спільноти до інфраструктури широкопasmового мовлення через створення мережі публічних комп'ютерних центрів та організацію навчання в них [8, с. 24].

У 2010 р. Департамент освіти США розробив план трансформації американської освіти з використанням інноваційних технологій. У ньому зазначено, що результатом навчання всіх навчальних дисциплін, незважаючи на те, чи це англійська мова, математика, основи фундаментальних наук, соціальні дисципліни, історії, образотворче мистецтво чи музика, мають стати компетентності XXI століття та навички критичного мислення, вирішення проблем, співпраці та мультимедійної комунікації. Ці навички необхідні для того, щоб адаптуватися до вимог світу, що швидко змінюється, і відповідати йому впродовж усього життя [3, с. 201].

Особливу увагу викликає фінансове забезпечення реалізації цього плану. Сенатор Дж. Рокфеллер запропонував Акт про заохочувальний фонд розвитку навичок XXI століття (21st Century Skills Incentive Fund Act), де прописуються механізми спрямування федеральних фондів у ті штати, в яких учням і студентам пропонують навчальні програми з розвитку інформаційної та медіаграмотності. За бiллем, ті, хто навчаються, повинні виходити за межі нинішнього навчального середовища й опанувати навичками критичного мислення і вирішення проблем, комунікативними навичками, креативності та інноваційності, співпраці, контекстного навчання, інформаційної та медіаграмотності. На реалізацію цієї ініціативи на рівні усіх штатів за означеним Актом виділяється 100 млн доларів [2].

Іншим прикладом фінансової підтримки медіаосвітньої ініціативи США та його ініціювання з боку неурядових організацій є законопроект про здорову молодь завдяки медіа засобам (Health Media for Youth Act), згідно з яким уряд виділяє 40 млн доларів для підтримки медіаосвітніх програм для дітей і молоді. Акт передбачає програму розвитку масової грамотності, дослідження впливу медійних зображень на молодь та заохочує молодь виконувати рекомендації щодо просування здорового способу життя

через засоби масової комунікації. Згідно з актом Федеральній комісії комунікацій (FCC – Federal Communications Commission) було доручено створити робочу групу з питань жіноцтва в медіазасобах (NTFGWiM – National Task Force on Girls and Women in the Media), завданням якої стало б просування здорового способу життя і формування позитивного образу жінки в засобах масової інформації та комунікації задля всієї молоді країни.

Зазначимо, що цей законопроект ініційовано на федеральному, штатному та місцевому рівнях організацією дівчат-скаутів (Girl Scout) під гаслом «Будь здоровим. Живи і керуй» (Live Healthy, Lead Healthy). Ініціативу спрямовано на залучення політиків та лідерів громади до розв'язання ключових питань здоров'я дівчат та їх благополуччя.

Для більш ефективного розвитку медіаграмотності учнів американських шкіл було подано петицію, яка надає відділу суперінтенданта з публічної інформації в кожному штаті (the state's Office of Superintendent of Public Instruction) право розвивати стратегії навчання безпечного використання технологій та цифрового громадянства в публічних школах. Закон не нав'язує навчальну програму, але дозволяє владі на місцях визначити, які методики реально працюють. Так, у штаті Техас освітні стандарти K-12 «Основні знання і навички у Техасі» (Texas Essential Knowledge and Skills) заохочують до використання медіаосвітніх методик з деяких предметів, незважаючи на те, що «медіаосвіта» як окремий предмет не викладається.

Уряди штатів, услід за федеральним урядом США, усвідомлюючи важливість медіаосвіти та її результатів, продовжують усебічно забезпечувати її розвиток на законодавчому рівні в кожному штаті. Щоб мати уявлення про цілісність такого забезпечення, здійснимо огляд нормативно-правових документів за останні 5 років, що були прийняті в різних штатах.

Так, у 2014 р. у штаті Нью-Джерсі прийнято закон, згідно з яким школи повинні навчати правилам безпечного та етичного використання соціальних мереж у 6–8 класах. У штатах Флорида й Огайо вимагають, щоб медіанавички були інтегровані в усі навчальні плани. Уряд штату Іллінойс вимагає від шкільних округів проводити уроки з безпеки в Інтернеті вже з третього класу, що охоплювали б такі теми, як безпечне та відповідальне використання вебсайтів соціальних мереж, чатів, електронної пошти, дошок оголошень, обміну миттєвими повідомленнями та іншими засобами зв'язку в Інтернеті. У Нью-Мексико в освітніх статутах рекомендовано включити заняття з медіаосвіти у вибіркові дисципліни в середній та старшій школах. Вашингтон нещодавно прийняв закон, у якому шкільному бібліотекарю відводиться роль учителя з цифрового громадянства. Каліфорнія включила елементи медіаграмотності до закону про освіту, спрямованого проти торгівлі людьми [12, с. 165].

У 2015 р. у штаті Коннектикут схвалено закон, згідно з яким навчальні програми з охорони здоров'я та безпеки передбачають обов'язкове навчання учнів безпечному використанню соціальних мереж. У законі також відзначається, що учні державних шкіл отримують таке навчання на заняттях з комп'ютерного програмування. Закон було ініційовано завдяки пропаганді програми «Welcome 2 Reality» (ласкаво просимо до реальності) та за підтримки неурядової організації «Медіаграмотність зараз» (Media Literacy Now, MLN).

У 2016 р. губернатор штату Вашингтон підписав законопроект, ініційований

MLN і ще однією неурядовою організацією, що просуває медіаосвіту та цифрове громадянство у США «Дії для медіаосвіти» (AME – Action for Media Education). Відповідно до вимог закону було створено структуру підтримки, яка дозволила державним педагогам упроваджувати медіа та освіту цифрового громадянства в кожній школі штату.

У 2017 р. у 5 штатах було прийнято законодавчі документи про засоби масової інформації та комунікації. У штатах Коннектикут і Род-Айленд ухвалено новий закон, за яким департамент освіти штату має сформувати робочу групу стейкхолдерів із медіаосвіти для надання консультацій про включення програми «Медіаосвіта» до навчального плану. Проект закону «Меморіал 49» від штату Нью-Мексико було заслухано під час проміжного засідання Палати представників з розширеним слуханням. Вашингтон прийняв новий законопроект про виконання рекомендацій відділів освіти про провадження медіа та освіти цифрового громадянства в кожній школі штату, який було успішно реалізовано. У Каліфорнії було прийнято законодавчий акт з медіамистецтва, метою якого є розвиток медіаграмотності. Ініціатором цих законопроектів знову була медіаосвітня неурядова організація MLN.

Короткий перелік вище наведених нормативно-правових документів та їх аналіз свідчить, що успішна реалізація закону в одному штаті слугує моделлю для інших, як це трапилося із законом про медіаосвіту та цифрове громадянство в штаті Вашингтон (2016 р.).

Аналіз правового забезпечення медіаосвіти у США дав змогу констатувати відсутність законодавчих документів про розвиток медіаосвіти за межами початкової, середньої та старшої шкіл, не говорячи про заклади вищої освіти та неформальні освітні можливості. Не можна не погодитися з російською дослідницею розвитку медіаосвіти у США А. Новіковою [1, с. 5] в тому, що медіаосвіта в американських університетах розвивалася інтенсивніше, ніж у школі, починаючи ще з 1960-х рр. Для студентів в університетах США пропонувалися курси з медіаосвіти в тій чи тій формі на факультетах журналістики, комунікації та інформації, політології, кінематографії, мистецтв та ін. Ймовірно, через те непотрібно було стимулювати її розвиток у вищій школі, на відміну від початкової, середньої та старшої. Очевидним є те, що університети оперативно і гнучко реагують на потреби споживача – розвиток медіаосвітніх компетентностей. Навіть без відповідних нормативно-правових документів з медіаосвіти у вищій школі, університети США діють у рамках правового поля вже чинних законів про вищу освіту. Так, для задоволення медіаосвітніх запитів майбутніх педагогів у 1992 р. Гарвардський університет створив перший американський педагогічний університет медіаосвіти. У 1993 р. у Сіетлі з'явився ще один Північно-західний інститут медіаосвіти (North-West Media Literacy Center) [4, с. 73].

Гідним усебічного вивчення є організація зворотного зв'язку федерального уряду з громадськими організаціями США з різних питань медіа освіти. Наприклад, Федеральна комісія з комунікацій (FCC – Federal Communications Commission) зобов'язує громадські організації США надавати офіційну відповідь чи коментарі на їхні запити, як реалізується медіаосвітня політика на місцях. У відповідь на прохання надати коментарі про трансформацію суспільства в медіаосвічене. Лабораторія з медіаосвіти (Lab for Media Education) запропонувала збірку обґрунтованих положень «Навчити батьків та захистити дітей у мінливому медіапросторі» (Empowering Parents

and Protecting Children in Evolving Media Landscape). У своєму релізі на 15 сторінках дослідники вказали на дещо неправильне трактування в документах FCC терміна «media literacy education» (медіаосвіта), під яким потрібно розуміти засіб, до якого звертаються як для захисту, так і для набуття нових знань.

У співпраці з юридичним офісом, що займається захистом інтелектуальної власності та діє у Вашингтонському юридичному коледжі американського університету (American University's Washington College of Law), було розроблено 6 положень, щоб підтримати відсутність дискримінації та забезпечити прозорість у користуванні Інтернетом. Такі правила необхідні для учнів, студентів, педагогів, щоб повністю використати переваги інноваційних освітніх практик з медіаосвіти, проживаючи в умовах цифрової ери. Педагогам потрібен доступ до широкого інформаційного різноманіття онлайн, яке інтернет-провайдери можуть відфільтрувати чи навіть обмежувати. Єдиним виходом захистити освітні інтереси онлайн, як вважають розробники, є заборона дискримінації за змістом інформації. Усі їх положення та коментарі містяться у вільному доступі на сайті FCC.

Зазначимо, що результатом законодавчої політики США у сфері медіаосвіти та діяльності урядових і громадських організацій стало: усі 50 штатів мають певні медіаосвітні елементи в стандартах освіти. Національні стандарти, зокрема Загальні державні ключові стандарти, охоплюють деякі аспекти медіаосвіти. Проте, як вказує американський науковець Г. Шмідт [11, с. 80], ці стандарти є часто розрізненими, несхожими, іноді й зовсім не співпадають у різних штатах. Відтак, для забезпечення комплексного забезпечення провадження медіаосвіти у США громадські медіаосвітні організації мають зосередити свої зусилля на послідовному втіленні урядової політики у сфері медіаосвіти та розширенні громадських ініціатив з медіаосвітньої діяльності.

Отже, аналіз найбільш вагомих законів, законопроектів та інших нормативно-правових документів, що забезпечують регулювання медіаосвіти в США, дозволяє зробити висновок про їх унесок у забезпечення узгодженої, систематичної реформи освіти на національному рівні. Сформована законодавча база дозволила покращити якість навчання і викладання. Завдяки чому університети та інші навчальні заклади оперативно і гнучко реагують на потреби споживача – розвиток медіаосвітніх компетентностей та задоволення медіаосвітніх запитів суспільства.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у вивченні ролі недержавних, некомерційних, громадських організацій у розвитку медіаосвіти в США.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новикова А. А. Медиаобразование в США: проблемы и тенденции. *Педагогика*. 2000. № 3. С. 68–75.
2. A Bill of the Senate of the United States, May 13, 2009. S. 1029. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/BILLS-111s1029is/pdf/BILLS-111s1029is.pdf> (дата звернення: 13.11.2019).
3. The Condition of Education 2010. (2010). Washington, DC National Center for Education, Statistics Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education.
4. Costanzo, P. R. External socialization and the development of adaptive individuation and social connection. *The social psychology of mental health: Basic mechanisms and applications* / Eds. D. N. Ruble, P. R. Costanzo, & M. E. Oliveri, US: Guilford Press, 1992. P. 55–80.
5. Goals 2000: Educate America Act. A Technical Guide to Teleconferencing and Distance Learning (3rd ed.) URL: <https://www.tecweb.org/eddevel/telecon/de99.html> (дата звернення: 08.09.2019).
6. Heise, M. Goals 2000: Educate America Act: The Federalization and Legalization of Educational Policy. US: Cornell Law Faculty Publications, 1994. 381 p.

7. Healthy Media for Youth Act. In the Senate of the United States, 2011. S. 1354. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/112/s1354/text> (дата звернення: 14.12.2019).
8. Hobbs, R. Digital and Media Literacy: A Plan of Action. Washington, DC, The Aspen Institute, 2010. 67 p.
9. National Task Force on Girls and Women in the Media. Congressional Record: Proceedings and Debates. Congress By United States. Congress, Vol. 156, part 12. Washington, US government printing office, 2010. 314 p.
10. The no child left behind Act of 2001. URL: <https://www2.ed.gov/nclb/overview/intro/execsumm.pdf> (дата звернення: 13.06.2019).
11. Schmidt, H. The future of adult education. *Adult learning*. 2013. Vol. 24, No. 2. P. 79–84.
12. Zubrzycki, G. National Matters: Materiality, Culture, and Nationalism Stanford: Stanford University Press, 2017. 288 p.

REFERENCES

1. Novikova, A. A. (2000). Mediaobrazovanie v CShA: problemy i tendenzii [Mediaeducation in USA: problems and tendencies]. *Pedagogika – Pedagogy*, 3, 68–75 [in Russian].
2. The Senate of the United States. (2009). A Bill The Senate of the United States, 1029. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/BILLS-111s1029is/pdf/BILLS-111s1029is.pdf>
3. The Condition of Education 2010. (2010). Washington, DC: National Center for Education, Statistics Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education.
4. Costanzo, P. R. (1992). External socialization and the development of adaptive individuation and social connection. D. N. Ruble, P. R. Costanzo, & M. E. Oliveri (Eds.). *The social psychology of mental health: Basic mechanisms and applications*. Guilford Press, 55–80.
5. Goals 2000: Educate America Act. (2001). A Technical Guide to Teleconferencing and Distance Learning. URL: <https://www.tecweb.org/eddevel/telecon/de99.html>
6. Heise, M. (1994). Goals 2000: Educate America Act: The Federalization and Legalization of Educational Policy. Washington, DC, Cornell Law Faculty Publications.
7. The Senate of the United States. (2011). Healthy Media for Youth Act, 1354. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/112/s1354/text>
8. Hobbs, R. (2010). Digital and Media Literacy: A Plan of Action. Washington, DC, The Aspen Institute.
9. Congress By United States. (2010). National Task Force on Girls and Women in the Media. Congressional Record: Proceedings and Debates. Congress, Vol. 156, part 12. Washington, US government printing office.
10. The Senate of the United States. (2001). The no child left behind Act of 2001. URL: <https://www2.ed.gov/nclb/overview/intro/execsumm.pdf>
11. Schmidt, H. (2013). The future of adult education. *Adult learning*, 24(2), 79–84.
12. Zubrzycki, G. (2017). *National Matters: Materiality, Culture, and Nationalism*. Stanford: Stanford University Press.